

Toró T. Tibor:

Szövetségi belső választások: egyszerű tisztújítás vagy az „erdélyi magyar parlamentarizmus” rehabilitációjának kísérlete*

1. A téma fontosságáról és aktualitásáról

Az erdélyi magyar politikai elit disputáinak kiemelt fontosságú tárgya a szövetségi belső választások kérdése. A vita váltakozó intenzitással, de következesen zajlik immár hetedik esztendeje a Szövetség különböző fórumain, illetve az utóbbi időben már egyre inkább a nyilvánosság előtt is, lassan, de biztosan leszivároghatva a „lenti társadalom”¹ felsőbb rétegeit alkotó, a politika dolgai iránt érdeklődést mutató, de az aktív politizálástól magukat távol tartó polgárok soraiba is.

A felületes szemlélő hajlandó ezt az egyre inkább mélyülő és szélesedő vitát egy szokványos hatalmi harc társadalmi kivetítéseként felfogni, amely normálisnak tekinthető minden olyan szerveződésben, ahol a döntéshozó pozíció politikai hatalmat, azaz a társadalom bizonyos alrendszerei feletti kontroll lehetőségét, illetve a működési szabályok és a mozgástér megszabását jelentheti.

Értékelésünk szerint a szövetségi belső választások, illetve a politizáló elit ehhez való viszonyulása ennél sokkal komplexebb probléma és rajta keresztül kitapintható két, egymástól jelentősen eltérő jövőkép. Kivetíthető továbbá ezen jövőképekhez hozzárendelt politikai érdekképviseleti attitűd, valamint az ennek keretét és módszert adó szerveződési struktúra. Ilyen közelítésben a belső választásokhoz való viszonyulás feltárja az erdélyi magyar politikumot megosztó legfontosabb törésvonalat.

Külön aktualitást ad a kérdésnek, hogy úgy tűnik, az erdélyi magyarság formailag mindeddig egységes, de tartalmában erősen megosztott politikai érdekképviseleti szerveződése, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség döntéshozó testületeiben nem odázható el tovább valamilyen típusú elvi döntés a belső választások lebonyolításáról. Ez a döntés pedig már középtávon jelentős hatást gyakorolhat az RMDSZ és általa az egész közösség további sorsának alakulására.

Ezért érdemes vizsgálódásunk tárgyává tenni a szövetségi belső választások kérdését és kísérletet tenni a fenti gondolatok kifejtésére.

* A tanulmány a *Magyar Kisebbség* c. folyóirat 1999. évi 4. számában jelent meg. (Eredeti oldalszámok: 153–164.)

FIGYELEM! Az elektronikus szöveg idézésekor kérjük tartsa szem előtt, hogy az oldalszámok nem egyeznek meg a nyomtatásban megjelent írás eredeti oldalszámaival.

¹ A fenti és lenti társadalom fogalmát a Bíró A. Zoltán (KAM, Csíkszereda) által meghatározott értelemben használjuk.

2. A belső választások előzménye és generálója: a belső önrendelkezés rendezőelvén alapuló közösségi önkormányzati modell

A „belső választások” címszóval jelölt kérdéscsomag azután került a politikai viták napirendjére, miután közel három évi útkeresés után közösségünk politikai érdekképviselőinek hajója – akkor úgy tűnt – megtalálta a maga szerves haladási pályáját a belső önrendelkezés tengerének természetes áramlatai mentén.

A belső önrendelkezés általános rendezési elve és az ezen alapuló közösségi önkormányzat kiépítésének szándéka a történelem számára rögzítő Kolozsvári Nyilatkozatban² előrevetítődik, az alig három hónap múlva lezajló III. (Brassói) RMDSZ-kongresszus alapszabály-módosító határozataiban pedig konkrét formát is ölt – az önkormányzati modell egyik alapelveként – a belső választások, illetve az ezzel kapcsolatos, egyelőre általános tagnyilvántartásnak nevezett nemzeti kataszter gondolata: „A szövetségi tisztújításra általános, titkos, lehetőleg közvetlen választással kerül sor, amelyen az általános tagnyilvántartásban szereplő tagok vesznek részt.”³

Az alapelvek megfogalmazásának rendhagyó módja⁴ – az alapelvek közé operatív intézkedések is kerültek – az utókor számára is nyilvánvalóvá teszi, hogy a kongresszuson az önkormányzati modell és az ebből eredő szövetségi tisztújítás módjáról és időpontjáról markánsan eltérő vélemények feszültek egymásnak... Jelzi továbbá azt is, hogy az akkor még kongresszusi többséget alkotó küldöttek érezték a bizalmatlanságot az önkormányzati modellel szemben, valamint a szándékot a konkrét végrehajtás során ennek lényegi módosítására, mert az Alapszabály konkrét kodifikálása jogának az SZKT-ra való átruházásakor a folyamat visszafordíthatósága elleni biztosítékok⁵ és az alapelvek közé nem illő pontos végrehajtási határidők is bekerültek az ominózus határozatba.

A következő évek történései igazolták ezen félelmeket. Az elkövetkezendő években a Szövetség élére választott felelős tisztségviselők – a biztosítékok és pontos határidők ellenére – mindaddig sikeresen odázták el a végrehajtást, azaz „az egységes tagnyilvántartás” alapján a választói névjegyzék összeállítását és a szövetségi belső választások megszervezését.

² *Az RMDSZ nyilatkozata a nemzeti kérdéstről* – Kolozsvár, 1992. október 25. Megjelent a korabeli erdélyi magyar napilapokban, továbbá az RMDSZ III. (Brassói) Kongresszusának szerkesztett anyagait tartalmazó, az Ügyvezető Elnökség által gondozott kiadványban.

³ *Határozat szervezetünk önkormányzati modelljének alapelveiről*. RMDSZ Közlöny, 1993 1. sz. 2.

⁴ Uo.: „... a majdan összeálló Ügyvezető Elnökség két hónapon belül kidolgozza és az SZKT elé terjeszti a tagnyilvántartás egységesítésének módszerét” vagy „a szövetségi tisztújítást e Határozat megszavazásának időpontjától számított két éven belül kell megszervezni” stb.

⁵ Uo.: „A Kongresszus az Alapszabályzat, illetve a Program módosításának, illetve kiegészítésének hatáskörét átruházza a Szövetségi Képviselők Tanácsára. Kivételt képeznek a jelen Határozatba foglalt rendelkezések, amelyeket az SZKT nem módosíthat.”

3. A belső választások elmaradásának okai

A belső választások elodázásának lehetséges szempontjai az alábbiak között keresendők:

- **Ellenérdekelt csúcsvezetés**

Az önkormányzati modell kiépítésével megbízott vezetők többsége paradoxális módon azok soraiból került ki, akik a vita során mindvégig a belső önrendelkezés elvének kimondása és az ebből eredő autonómia-politika ellen érveltek.⁶

- **Az önkormányzati modell meg nem értése**

Sokan – elsősorban a helyi vezetők közül – nem értik az önkormányzati modell lényegét, abban csak egy bonyolult, nehézkesen működő és költséges szerkezetet látnak. Ezt a képzetet erősíti a román sajtó – ennek hatása főleg a szórványmagyar közösségekben mutatkozik –, de sajnos, a magyar újságíró elit jelentős része is.

- **A regisztráció által generált félelmek**

A belső választások kérdése természetes módon kapcsolódott össze az erdélyi magyarság regisztrációja (a nemzeti kataszter) kérdéscsomagjával. Ez a kapcsolat tovább nehezítette a konszenzus kialakítását és a megvalósításhoz szükséges döntéshozatalt. A regisztráció elvi, társadalomlélektani és gyakorlati vetületei – a belső választásoktól függetlenül – vitát kavartak az erdélyi közéletben.⁷ De mint annyi minden fontos dolog az elmúlt 10 évben, ez is csendesen leszorult a napirendről, annak ellenére, hogy az SZKT határozatban minősítette „stratégiai fontosságú célkitűzésnek” és konkrét határidőt szabott ki végrehajtására.⁸

- **A belső pluralizmus**

A belső választásokat szabályozó SZKT-határozat⁹ – a belső választási határozat – elfogadását nehezítette a Szövetségen belül egyre markánsabb önálló arcú és politikai filozófiával rendelkező politikai csoportosulások megjelenése és

⁶ Külön elemzést érdemelne, hogy a Kolozsvári Nyilatkozatot szinte egyhangúlag megszavazó, a Brassói Kongresszuson is többséget képviselő küldöttek hogyan bízhatták meg a végrehajtás felelős feladatával éppen az ezt ellenzőket („kecskére a káposztát”). Első közelítésben a magyarázat a sok évtizedes kisebbségi tudatból fakadó, már-már dogmatizmusba hajló egységigényben keresendő. Ugyanakkor a döntésben szerepet játszhatott a minden helyzetben talpon maradni tudó vezető típus egyes retorika-váltása is: „ha nem tudod megakadályozni, akkor vállald fel, állj az élére és vidd észrevétlenül vakvágányra”. Ez a „most éppen nem időszerű” típusú stratégia több esetben is meghozta a várt „sikert”.

⁷ A regisztráció funkcióiról és fontosságáról lásd Toró T. Tibor: *Gondolatok az erdélyi magyarság közösségi kataszterének összeállításáról*, in Szövetség, 1994 7. sz.

⁸ Az SZKT 31/1994-es számú határozatát kezdeményező és annak végrehajtását azóta is következetesen szorgalmazó egykori MISZSZ-es, ma a Reform Tömörülés derékhadát alkotó politikusok ez irányú megnyilvánulásait ma már legfeljebb megmosolyogja a kormányzással elfoglalt RMDSZ-vezetők többsége.

⁹ *Határozat az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsának megválasztásáról*. Csíkszereda, 1996. március 10., megjelent az RMDSZ Közlöny, 21. számában (1996. május).

intézményesülése. A platformokat, mint egy adott politikai értékrend mentén szerveződő csoportokat az önkormányzatiságot helyi/regionális szinten megjelenítő területi szervezetekkel folyamatosan szembeállító szándék mind a mai napig jelen van és tetten érhető nem csak a szokásos politikai disputákban, egyes tisztségviselők platformellenes nyilatkozataiban, hanem a Brassói Kongresszus óta immár háromszor módosított Szövetségi Alapszabályzatban is.¹⁰ A különböző (területi, ideológiai vagy szakmai) alapokon létrejövő szerveződések jelenléte és a megfelelő érdekek egyeztetése igencsak akadályozta a belső választási határozat kimunkálását. A kodifikációs folyamat több mint két évet tartott és gyakorlatba ültetése – a belső választások érvényes kiírása – mai napig nem történt meg.

- **Ellenérdekelt helyi RMDSZ-elitek**

Mivel a belső választások konkrét lebonyolítása elsősorban a helyi szervezetek vezetőségeinek feladata, ezek akarata ellenére – még ha létezne is központi döntés és akarat – lehetetlen a választások megszervezése. Márpedig területi szinten az általános, közvetlen választás megtartása helyenként kőkemény érdeket sért. A helyi vezetők jelentős része az alábbiak miatt lehet ellenérdekelt:

- Nincs meggyőződve a belső választás elvi jelentőségéről, mint a személyi elvű autonómia egyik szükséges – de nem elégséges – feltételéről.
- Nem rendelkezik a kellő szervezési-logisztikai potenciállal vagy humán erőforrással.
- Kényelmességből nem vállalja az ezzel járó jelentős többletmunkát.
- Félti meglévő pozícióját, melyet az évtizedes vezetési tapasztalat és a belterjes struktúrák feletti ellenőrzés birtokában e nélkül könnyen megőrizhet, de a közvetlen választásokkal és az ezzel járó rekrutációs lehetőségekkel el is veszíthet.

- **Költségvetési vonzatok**

A demokrácia nemcsak nehézkesen működő, hanem költséges intézmény is. Elszegényedett társadalmunkban a folyamatos pénzsűkében levő Szövetség alig tudja saját bürokratikus gépezetét fenntartani. Márpedig az ilyen típusú szervezetek belső logikája szerint az apparátus fenntartása mindig előrébb van a prioritási listán egyéb, akár stratégiai kérdésnél is. Érveket pedig nem nehéz találni, hová kell jobban a pénz a „lenti társadalom” által amúgy is gyanakvással szemlélt belső választások megszervezése helyett.¹¹

- **Kormányzati szerepvállalás**

Az 1996-os választások és az azt eredményező kormányzati szerepvállalás az RMDSZ programjának szinte összes alapvető, a hosszú távú rendezést célzó stratégiai pontját vagy háttérbe szorította, vagy egyszerűen zárójelbe tette mind a retorika, mind

¹⁰ Az Alapszabályzat a Szövetség egyaránt tagszervezetei közé sorolja a területi szervezeteket, a politikai platformokat és a társult civil szervezeteket is. Ezen különböző síkok összecsúsztatása a szabályzat és a mindennapi működési gyakorlat szintjén az önkormányzati modell bizonyos elemeinek téves – helyenként tudatos, sajátos csoportérdeknek alárendelt – értelmezéséből adódik.

¹¹ Az ilyen típusú demagógia minden, nem azonnali hatású stratégiai lépés elodázására alkalmas lehet. Élnek is vele elegendő a belső választásokat ellenzők soraiból.

a politikai gyakorlat szintjén. A koalíciós tárgyalásokat levezérlő csúcvezetés az önkormányzatiság (self-government) helyett a reális kormányzást (real government), vagy legalábbis annak illúzióját választotta.¹² Így természetes, hogy a végrehajtó – valós vagy vélt – hatalom magaslatából a belső választások (és amúgy az egész autonómia-program) problematikája eltöprel az ország egyéb – folyamatos krízissel fenyegető – gondjai mellett. Hogy képviselőink erre kaptak-e mandátumot választóiktól, és hogy ez a magyar ügyet vitte-e/viszi-e elébb, arról erősen megoszlanak a szakértői vélemények, de ez egy másik elemzés tárgya. Tény, hogy a kormányzati ciklus harmadik évének végén a kormánykoalíció megtörve bár, de még a helyén van, belső választásokra azonban nem került sor.

4. A probléma gyökere: önkormányzati vagy pártstruktúra?

Az előző fejezetben felsoroltak tulajdonképpen tüneti okai a belső választások elmaradásának. Megítélésem szerint majdnem mindegyik ilyen tényező visszavezethető az erdélyi magyar politikai elitet leginkább megosztó, alapvető törésvonalra, illetve az ebből következő különböző jövőképek és a hozzájuk rendelt politikai stratégiák konfliktusára. Ennek a lényege, hogy az erdélyi magyarság

- autonóm közösség kíván lenni, mely saját sorsáról a belső demokrácia játékszabályai szerint saját maga dönt és önmagát saját intézményei, valamint saját kebeléből választott vezetői által adminisztrálja,

avagy

- a romániai társadalom azon – még jól azonosítható – része, amely identitásának megőrzését és boldogulását a román többséggel folyamatosan kialakult nyelvi jogok rendszerének biztosításában és vezetői által kiépített hatékony kapcsolatrendszeren alapuló érvényesítésében látja biztosítottnak.

A két stratégiának megfelelő szervezési keret

- *az erdélyi magyar társadalom közösségi önkormányzatának szerepét betöltő érdekképviselet* – a maga politikai, gazdasági, kulturális, szociális stb. alrendszereivel és ezek működését egymáshoz igazító szabályzások rendszerével, a többségi társadalomhoz illeszkedő kellő számú érintkezési ponttal és csatornával,

avagy

- *az erdélyi magyarság érdekképviseletét felvállaló pártszerű struktúra* – a maga belső hierarchiájával és döntéshozatali mechanizmusával.

Mindkét struktúrának vannak előnyös és hátrányos jellemzői.

Az önkormányzati felépítésű szerveződés fontosabb előnyei:

¹² A fogalompár szembeállítás és az RMDSZ-re alkalmazása Alina Mungiutól származik. Lásd *erről* A konszenzuális demokrácia artikulációja című tanulmányt (in Sfera Politicii, 46/1997, 9.).

- intézményes keretet ad a pluralizmusnak, elősegíti a különböző értékrendszerek mentén lecsapódó érdekek artikulációját, egy valós többpártrendszer kialakulását a kisebbségi társadalomban, úgy, hogy ugyanakkor befogadó jellegű és megteremti a működőképes, sokszínű egység lehetőségét, megfelelve a közösség ez irányú elvárásának;
- a hatalmi ágak (döntéshozó, végrehajtó, ellenőrző) szétválasztásának és kölcsönös ellenőrzésének elve szerint működik, megteremtve legalább elvi szinten az egyensúly lehetőségét;
- a kiválasztási mechanizmus a közösség tagjainak közvetlen bizalmán alapszik, demokratikus és részvételi jellege erősebb;
- rugalmasan stabil szerkezet.

Hátrányai:

- nehezkesebb, lassúbb a döntéshozatal;
- alacsonyabb szintű operativitás, kellő szabályozás hiányában válsághelyzetben működési zavarok állhatnak be;
- költségesebb a működtetése;
- fejlettebb politikai kultúrát igényel.

A pártstruktúra fontosabb előnyei:

- operatívabb, gyorsabb döntéshozatal;
- gyorsabb reagálóképesség válsághelyzetekben;
- alacsonyabb működtetési költségek.

Hátrányai:

- elfojtja a pluralizmust, az alternatív megoldások érvényesülését, ezáltal kirekesztővé, egypárt-jellegűvé válhat;
- egységre törekvése látszategység is lehet;
- belső demokráciája jól megszabott párhierarchián alapszik, eleve garantálja a vezetés egyeduralmi helyzetét, növelve ezáltal a tévedés kockázatát;
- stabilitása látszólagos, könnyen merevségéből eredő labilitássá változhat.

Mindkét struktúra a sajátos szerkezeti-funkcionális szempontoknak megfelelő rekrutációs és választási mechanizmust követel meg:

- az – állami felépítést követő – önkormányzati modell *általános, lehetőleg közvetlen választásokat feltételez*, ahol a közösség politikai szerveződése (ami esetünkben a közösség azon aktív, a politikai cselekvés iránt affinitást mutató tagjait tömörítő platformok) vetélkednek a döntéshozó többség kialakításáért és a végrehajtással járó munka és felelősség felvállalásáért. Nem idegen az önkormányzati modelltől az egyéni vagy a vegyes – listás és egyéni – választási rendszer sem, ahol az egyéni felelősség és számonkérhetőség jobban érvényesül. A hangsúly azonban a csapatok és programok megmértetésén van. Az általános gyakorlat szerint közvetlen választásokon szavazati joggal rendelkezik – így elvileg a választói névjegyzékbe regisztráltatik – a közösség minden felnőtt tagja. A területi önkormányzat

szerepét betöltő területi és helyi szervezetek vezetőségeinek feladata csupán a választások technikai részleteinek biztosítása.

- A pártmodell ennek megfelelő kiválasztási mechanizmust követel: az alap- és regionális szervezeteken belül az erre rátermett egyének vetélkedjenek a párhierarchián belüli vezető tisztségekért, a döntéshozó pozíciókért, valamint a végrehajtó pozíciókba való kinevezés jogáért. Ebben az esetben a választásokon természetesen csak a párttagok vehetnek részt.

A fentiekből látható, hogy mindkét szervezési forma mellett és ellen komoly érvek szólnak, a lényeges eltérés azonban mégis a jövőképek és az ezekhez hozzárendelt politikai stratégiák különbözőségéből ered. Tehát a közösség dolgait szervezeti keretbe foglaló struktúra kialakításánál és az ehhez tartozó választási procedúra meghatározásánál elsősorban ezt és nem az egyes funkcionális előnyöket kell figyelembe venni.

5. Az RMDSZ etnikai párt vagy autonóm közösségi önkormányzat?

A bevezetőben jeleztük, hogy a kérdés egyértelmű megválaszolása elvi és gyakorlati okokból egyaránt nehéz, ha egyáltalán lehetséges. Jelen szövegben nincs sem mód, sem tér ennek részletes kifejtésére, itt csupán a belső választások szemszögéből kívánjuk ezt érinteni.

Az RMDSZ Alapszabályzatának dinamikáját, illetve a kongresszusok közötti legmagasabb döntéshozó testület, a Szövetségi Képviselők Tanácsa, valamint a Szövetségi Elnök intézménye politikai súlyát vizsgálva egyértelműen megállapítható, hogy a III. (Brassói) Kongresszus döntései nyomán létrehozott önkormányzati jellegű intézmények (SZKT, SZET, Ügyvezető Elnökség) politikai súlya lassan, de biztosan csökkent az inkább pártjellegű intézmények (Szövetségi Elnök, Operatív Tanács) javára. Ennek nyoma lelhető számos Alapszabály-módosításban, de leginkább tetten érhető a napi politikai gyakorlatban.¹³

Ezt az amúgy is létező tendenciát gyorsította fel a kormányzati szerepvállalás. Tény, hogy a parlamenti képviselet, illetve a román politika szereplőivel való kvázi-állandó kapcsolat mind helyi, mind országos szinten bizonyos pártszerű működést kényszerít a Szövetségre, ami elviekben nehezen illeszthető az önkormányzati modellhez, a napi politikai gyakorlatban azonban – az erre kidolgozott belső egyeztetési mechanizmusok segítségével – feloldható az elvi ellentmondás. Tehát ez nem lehet akadály – legalábbis befelé, saját közösségünk felé biztos, hogy nem – az önkormányzatiság értékeinek megőrzésében.

Nem segíti az önkormányzatszerű működést az idevágó legitim keret – a közösségi önkormányzathoz szükséges jogosítványok megfelelő szintre történő kihelyezését rögzítő kerethatározat – hiánya.¹⁴

¹³ Eklatáns példa az ÜE politikai főosztályának megszüntetése és az összes politikai döntéshozatal átutalása a szövetségi elnök hatáskörébe, vagy a VI. (Csíkszeredai) Kongresszuson elfogadott módosítás az Operatív Tanács jellegének kiterjesztéséről, mintegy létrehozva ezáltal a pártelnökséget.

¹⁴ Ezzel az önkormányzatiság belső ellendrukkerei sokszor (vissza)élnek.

A kormányzati szerep – elsősorban a koalíciókötés körüli döntéshozatal transzparenciahiánya és az általa indukált bizalmi válság, de a kormányzásból eredő gyors döntéshozatal szükségessége és a szinte állandó koalíciós egyeztetési feladatok miatt is – hangsúlyosabbá tette a pártosodás folyamatát.

Jelenleg tehát az RMDSZ egy, az egypártstruktúra formai és funkcionális jegyeit egyaránt magán viselő, de retorikai szinten még úgy-ahogy az önkormányzati modellt követő szerkezet, amelynek születése óta eredendő hibridmegoldásaiból származó funkcionális zavarai az egypártszerű működés következtében krónikussá váltak.

6. A belső választásokhoz való viszonyulás, mint a pártosodás fokmérője

A fentebb leírt tünetegyüttes megnyilvánulásai nyomon követhetők a belső választások sorsának alakulásában, illetve a Szövetségen belüli politikai szereplők hozzáállásában:

- A III. (Brassói) Kongresszus által jóváhagyott Alapszabályzat-határozatok elfogadásától (1993. január) kezdődően a következő kongresszus előestéig a belső választások kérdésének szabályozása nem kerül az SZKT napirendjére.
- A belső választások kereteit meghatározó alapelvek (1995. április) és a konkrét belső választási határozat kodifikálása (1996. március) között majdnem egy teljes év telik el.
- A kormánykoalíciós egyezség megkötése után a belső választások kiírását az Ügyvezető Elnökség kezdeményezi ugyan a dévai SZKT előtt (1997. április), azonban az SZKT Állandó Bizottsága, valamint az egyeztető kerekasztal nem támogatja azt.
- 1998 decemberében a marosvásárhelyi SZKT-n a csúcsvezetéssel több elvi kérdésben szembenálló autonomista csoportok nyomására, az Ügyvezető Elnökség támogatását is élvezve, az SZKT végre dönt a belső választások kiírásának konkrét időpontjáról¹⁵ (1999. november).
- A döntés után közvetlenül ismét felerősödik a belső választásokat ellenző vélemény.
- 1999 júniusában a belső választási határozat aktualitását (?!) vizsgáló SZKT-bizottság többségi szavazással a választások megrendezésének lehetetlenségét sugalló kérdőívet küld szét a területi szervezeteknek. Ebben jelenik meg először a közvetett – elektoros – választási rendszer gondolata.
- 1999 augusztusában a bizottság – ismét többségi szavazással – a választások időpontjának elhalasztását, továbbá a mindeddig nem definiált elektoros rendszer bevezetését javasolja az SZKT-nak.
- 1999 szeptemberében az SZKT a területi szervezetek hatáskörébe utalja a választási procedúra – közvetlen vagy közvetett – jellegére vonatkozó döntés meghozatalát, megteremtve ezáltal az egységes választási rendszer megbontásának lehetőségét.¹⁶ Az SZKT vitatható érvényességű szavazással a egyes rendszer felszámolásáról és a platformlisták kiiktatásáról is dönt.¹⁷

¹⁵ Megfigyelhető, hogy a belső választások kérdése újból a kongresszus közeledtével válik fontossá.

¹⁶ Érdekes, hogy az SZKT ülésén bemutatott belső választások költségvetése 1999 szeptemberére az 1998 decemberében bemutatotthoz képest több mint ötszörösére növekszik...

¹⁷ A döntés következményeitől tartva, a szövetségi elnök maga kérte újbóli megvitatását az SZKT következő ülésén.

- Ezt követően, bár mindmáig a közvetett rendszer kodifikálása még nem történt meg, több területi szervezet vezetősége az elektoros változat mellett tette le a voksot.

Ezen eseménysor helyes értelmezéséből kiolvasható a pártmodell kiütéses győzelme az önkormányzatiság felett. Következései ez erdélyi magyar politikai érdekképviselet jövője szempontjából beláthatatlan. Tegyük rá mégis egy esetleges kísérletet.

7. A belső választások lehetséges forgatókönyvei

A jelenlegi RMDSZ meghatározó áramlata befolyásos tisztségviselőinek megnyilatkozásaiból egyértelműen kiolvasható a szándék és nagy valószínűséggel megjósolható a döntés¹⁸: az elektoros belső választási szabályzás a jelenlegi RMDSZ-tisztújítási gyakorlat belső választássá „nemesedését” tartalmazza. Ez a megoldás, figyelembe véve, hogy a 2000. esztendő helyhatósági és elméletileg országgyűlési választási év, az SZKT-döntés szerint pedig a belső választásra mindenképpen az önkormányzati választás előtt kell sort keríteni, a sok lehetséges alternatíva közül az alábbi kettő valószínűsíthető:

A. Optimista forgatókönyv

Amennyiben az SZKT előírja az önkormányzati választásokon induló RMDSZ-jelöltek sorrendjét eldöntő előválasztás összekapcsolását a belső választásokkal¹⁹, akkor van esély a sikeres lebonyolításra. Valószínűleg kevés területi szervezet fog élni a többletmunkával – és költséggel –, de ugyanakkor jelentős közösségépítő hozadékkal járó közvetlen választás megszervezésének lehetőségével. Az elektoros módszert választó szervezetekben jó eséllyel őrzik meg mandátumukat a jelenleg pozícióban levő elit tagjai. Az így kialakuló, a választási módszertől függő, változó legitimitású képviselőkből összeálló „belső parlamentben” nem áll be jelentős minőségi változás sem a szimbolikus térben, sem a gyakorlatban.

Pozitív hozadékot jelenthet a különböző tagnyilvántartások egységesítésére és az adatbázisok kiegészítésére irányuló igyekezet. Ez kiindulási pontként szolgálhat a valamikori regisztrációhoz.

Amennyiben a platformlisták is megmérettetnek, a platformok megerősödése és aktivizálása, tehát a Szövetség plurális jellegének felerősödése várható, ami stabilitásnövelő tényezőként hat.

B. Pesszimista forgatókönyv

Ha a belső választások nem kapcsolódnak az önkormányzati előválasztásokhoz, úgy nagy bizonyossággal állítható, hogy azt nem fogja túl nagy érdeklődés követni.²⁰ Azon területi szervezet, amely a közvetlen választás szervezésébe vág bele, jó eséllyel pályázik a kudarcra az alacsony részvétel miatt, mert az SZKT tagjai megválasztásának lehetősége jelenleg nem jelent túl vonzó motivációt a szavazáson való részvételre.

¹⁸ Az SZKT december 3-4-i ülése, ahol a döntés megszületett, lapzárta után zajlott.

¹⁹ Az RMDSZ Temes megyei szervezete hozott ilyen irányú döntést még 1999 nyarán.

²⁰ Az RMDSZ által ez év tavaszán megrendelt szociológiai felmérés adatai szerint éppen az SZKT tevékenységét ismerik a legkevésbé az RMDSZ vezető testületei közül.

Az elektoros választás, mivel szinte semmiben nem különbözik az eddig meghonosodott tisztújítási gyakorlattól, könnyen lebonyolítható és költségvonzata is alacsony. De azon túl, hogy valahogy összeáll az eddigig alig különböző döntéshozó grémium, semmilyen más pozitív hozadéka nincs. Értelmezésünkben egy ilyen típusú szavazás a belső választások megszabású – az autonómia-program sikere szempontjából is fontos – tervének újabb, csak valamivel jobban csomagolt és kommunikált előadását jelenti.

8. Konklúziók helyett – ismét a közvetlen belső választások fontosságáról

Utaltunk már rá, hogy a belső választások és az azt megelőző, választói névjegyzékként is használható közösségi kataszter fontossága túlmutat egy egyszerű szövetségi tisztújításon. A leegyszerűsítés kockázatát vállalva, kijelenthetjük, hogy jelenleg a belső választásokhoz való viszonyulás a kevés sikert hozó kormányzati szerepvállalás során „meggyűrődött” arculatú Szövetség megújításához, a magyar közképviselő REFORMJÁHOZ való viszonyulás lakmuszpapírja. Konklúzió helyett foglaljuk össze ismét a közvetlen belső választások legfontosabb pozitív hozadékait:

- Kimozdítja a holtpontról a regisztrációs munka alapjául szolgáló létező adatbázisok rendszerezését.
- Új impulzust ad a közösségépítésnek és -rehabilitációnak, amely – főleg a szórványok esetében – a megmaradás alapvető feltétele.
- Megnöveli az RMDSZ döntéshozó testületeinek legitimitását.
- Megteremti és bejáraja a választás intézményét, ezáltal hozzászoktatja közösségünk tagjait ahhoz, hogy nem csak szavazni, választani is van lehetőségük.
- Megerősíti az SZKT „erdélyi magyar parlament”-jellegét és arculatát.
- Jelentős előrelépést jelent az erdélyi magyarság autonóm közösséggé válásának folyamatában.

Ha ezek közül legalább két szempont érvényesül, úgy érdemes szellemi és anyagi forrásainkat ez irányban mozgósítani. Ha nem, akkor a belső választásoknak nevezett akció nem lesz más, mint a jelenlegi RMDSZ-csúcsvezetés újabb legitimációs kísérlete megtépázott presztízsének visszaszerzésére.

Temesvár, 1999 novemberében